

BOUWHISTORISCHE VERKENNING MET WAARDESTELLING

BROEKHOVENSEWEG 14
RIETHOVEN

Projectgegevens.

Korte projectomschrijving:

BESCHRIJVING BOUWHISTORISCHE VERKENNING
MET WAARDESTELLING VAN BOERDERIJ

Betreft:

BOERDERIJ BROEKHOVENSEWEG 14 RIETHOVEN

Opdrachtgever:

Jos Kox

Uitvoering:

Ir. W.H.R.M. BEELEN

HAGEHELDLAAN 36

5641 GP EINDHOVEN

1. Voorwoord en opdracht.

Tot voor kort werd vaak voorbijgegaan aan de waarde en betekenis van oude gebouwen en objecten, slechts in bijzondere gevallen werd overgegaan tot het beschermen van gebouwen en objecten.

De schaal waarop binnen de ruimtelijke omgeving wordt ingegrepen, is zo groot en verloopt zo snel, dat alleen die ingrepen verantwoord zijn, waarvan alle effecten van die ingrepen bekend en wel overwogen zijn.

Het verstrekken van vergunningen voor het veranderen of slopen van objecten, panden en zaken is opgedragen aan gemeenten. Om voorafgaande aan ingrijpende wijzigingsvoorstellen, alle aspecten van die wijziging bij de besluitvorming te betrekken, past binnen de zorgvuldigheid van die besluitvorming.

Besluitvorming over boerderijen vraagt daarbij bijzonder veel aandacht, omdat in Noord Brabant 37,4 % van alle bij de inventarisatie in het kader van het Monumenten Inventarisatie Project geïnventariseerde boerderijen, verloren geraakt zijn. Daarnaast is 22,6% van de geïnventariseerde boerderijen aangetast.

Deze cijfers tonen aan dat binnen de provincie Brabant het verlies aan cultuurhistorisch waardevol erfgoed bijzonder groot is, en ver boven andere provincies uitsteekt. Het nemen van een besluit tot verdere aantasting of sloop van een boerderij dient dan ook weloverwogen genomen te worden.

De afname van het aantal agrarische bedrijven is de afgelopen decennia sterk toegenomen en daarmee is het aantal boerderijen dat een herbestemming moet vinden sterk gestegen. Met de beëindiging van de agrarische bedrijfsvoering komen een aantal gebouwen en ruimten vrij die opnieuw een bestemming moeten krijgen. De belangstelling voor boerderijen is sterk toegenomen maar daarmee is nog geen herbestemming gevonden voor de vrijgekomen ruimten. Leegstaande ruimten kosten altijd geld en aandacht. Er dient regelmatig onderhoud te worden uitgevoerd want anders verdwijnen gebouwen.

Het onderbrengen van meer dan één gezin, of een ander bedrijf, in een boerderij kan vaak een oplossing zijn maar dan moeten de bewoners bereid zijn tot grote concessies. Bovendien moet men overlast beperken anders worden vaak drastische maatregelen getroffen die de boerderij en de omgeving verstoren.

Bijgebouwen bij boerderijen zijn vaak een last aan het been van de nieuwe bewoner die er het liefst zo snel mogelijk van af wil. Daarmee verdwijnt niet alleen een betekenisvol gebouw maar naar verloop van tijd komt er op het erf een garage of tuinhuisje uit de “doe het zelf” sector. Daarmee wordt dan nog eens het bestaande karakter van de agrarische omgeving aangetast.

Al met al reden voor de overheid om zorgvuldig alle besluiten af te wegen.

Cultuurhistorische waarden en betekenissen zijn vrij jonge begrippen bij planontwikkeling. Behalve dat het inzichtelijk maken van de waarden en betekenissen van gebouwen en objecten, vormt een bouwhistorische verkenning of onderzoek ook een documentatie waarin bouw- en cultuurhistorische zaken vastgelegd wordt en als zodanig een bescheiden bijdrage aan de lokale geschiedenis.

De opdracht.

De huidige opdracht voor het bouwhistorisch onderzoeken en het maken van een rapport met de omschrijving en een waardestelling is ruim geïnterpreteerd om de gemeente, de architect en eigenaar van achtergrondinformatie te voorzien.

Deze uitvoerige beschrijving geeft aan, hoe de boerderij in de loop der geschiedenis aangepast is en moet de motivering leveren waarom bepaalde elementen van de boerderij al dan niet in stand gehouden dienen te worden.

Door de architect is een tekening van de bestaande toestand beschikbaar gesteld.

2. Inhoudsopgave.

0.	projectgegevens.	1
1.	Voorwoord en opdracht.	3
2.	Inhoudsopgave.	5
3.	Definities.	6
3.1.	Bouwhistorisch onderzoek.	6
3.2.	Bouwhistorische verkenning.	6
3.3.	Waardestelling	7
3.4.	Criteria	7
4.	Stellingen voor interventies van boerderijen.	8
5.	Beschrijving historisch kaartmateriaal.	8
6.	De boerderij algemeen.	7
6.1.	De zuid- of voorgevel.	11
6.2.	De west- of kopgevel.	13
6.3.	De noord- of achtergevel.	15
6.4.	De oost- of eindgevel.	17
7.	Nader beschrijving indeling woongedeelte.	18
7.1.	De woonkeuken. 1	18
7.2.	De kelder.	19
7.3.	De opkamer.	19
7.4.	De woonkamer.	19
7.5.	De verdieping	20
8.	De indeling en beschrijving van de bedrijfsruimte.	21
8.1.	De koeienstal.	21
8.2.	De deel.	22
8.3.	De wagenstalling	23
8.4.	De paardenstal	24
9.0.	De zolder boven de bedrijfsruimte.	25
9.1.	De dakconstructie.	26
10.0.	De tweede woning.	27
10.1.	De keuken	27
10.2.	De woonkamer.	27
10.3.	De slaapkamer.	28
11.	De aanbouw tegen de noordgevel.	29
12.	Waardering van de boerderij als geheel en de onderdelen.	30
13.	Waardering.	32
14.	Zuid- of voorgevel.	33
15.	De west- of kopgevel.	33
16.	De noord- of achtergevel.	33
17.	De oostgevel.	33
18.	De indeling.	34
19.	De tweede woning.	35
20.	Advies.	35

3. Definities.

3.0 Definitie boerderij

De traditionele boerderij is niet zo maar een gebouw waarin zich agrarische processen voltrokken, de boerderij is het resultaat van een extreem gecompliceerd complex van afwegingen, zowel bij de stichting of bouw als bij de latere aanpassingen. Bij dat proces van afwegingen, hebben niet enkel economische factoren een rol gespeeld, het was een proces waarbij tal van factoren en aspecten een rol speelden van zowel natuurlijke- als door de mens gecreëerde omstandigheden. Tot de traditionele boerderij wordt gerekend, het erf met opstallen, artefacten en de bij de boerderij behorende gronden, ongeacht of het een keuterboerderij of een kasteelhoeve betreft.

3.1 Bouwhistorisch onderzoek.

Bouwhistorisch onderzoek omvat het zoeken naar alle relevante gegevens, en de analyse en interpretatie daarvan, die kunnen leiden tot de beschrijving van de bouw en gebruiksgeschiedenis van bouwwerken of structuren.

De belangrijkste conclusies over het bouwwerk of structuur zelf, worden getrokken uit de bouwmassa, de indeling, de gevels, de constructie, de toegepaste materialen, de bewerking van de materialen en de afwerking van het interieur, details, met inbegrip van de wijzigingen, alle sporen en toevoegingen.

Uit het voorhanden zijnde kaartmateriaal kunnen eveneens bouwhistorische conclusies worden getrokken. Ook kan een opmeting van het object onderdeel vormen van de documentatie.

Het doel van bouwhistorisch onderzoek is:

- de documentatie van bouwwerken en structuren;
- bouwhistorische waardestelling van bouwwerken en structuren, ten behoeve van een beter beheer als voorbereiding van planontwikkelingen;
- een basis te leveren voor een verantwoorde advisering bij verbouwingen;
- vergroting van kennis van de geschiedenis van het bouwen en werken in het verleden.

3.2. Bouwhistorische verkenning.

Een bouwhistorische verkenning is de lichtste vorm van een bouwhistorisch onderzoek. Dit onderzoek bestaat uit een kort onderzoek van object, en een beperkt onderzoek naar oude kaarten. De opdracht tot het onderhavige onderzoek is een licht non=destructief onderzoek of te wel een bouwhistorische verkenning. In het kader van gemeentelijk beschermde monumenten volstaat een verkennend onderzoek.

3.3. Waardestelling.

De waardestelling is een vergelijking en weging van de waarden van een bouwwerk of structuur, en wel in relatie tot soortgelijke bouwwerken of structuren op landelijk, regionaal of op plaatselijk niveau. Daarnaast vindt er een weging van de onderdelen van een bouwwerk plaats. Deze waardestelling is alleen toepasbaar voor het betreffende bouwwerk. Het doel van deze waardestelling is het bepalen van het 'relatieve' belang van de monumentale waarden van de onderdelen van het bouwwerk.

3.4. Criteria.

Een bouwhistorische waardestelling wordt vastgesteld aan de hand van criteria, die door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg zijn opgesteld voor het MSP (Monumenten Selectie Project) Deze criteria vormen een uitwerking van de tekst van de Monumentenwet 1988, die de begrippen 'cultuurhistorische waarden', 'schoonheid' en 'betekenis voor de wetenschap' kent.

1. cultuurhistorische waarden,
2. architectuur- en bouwhistorische waarden, en
3. ensemblewaarden (samenhang) en stedenbouwkundige waarden.

Bij de presentatie van de gegevens wordt in de regel onderstaande hoofdindeling toegepast;

- Context: stedenbouwkundige of landschappelijke situering
- Exterieur massa en gevels;
- Constructie, kelder, draagconstructie en kapconstructie;
- Interieur per bouwlaag: indeling, bouwkundige elementen,
- Andere historische aspecten;
- Conclusie.

4. Stellingen voor interventies van boerderijen (veranderingen ten behoeve van een nieuwe functie of agrarisch in gebruik zijnde boerderijen)

- Behoud gaat voor vernieuwen (exterieur, interieur, constructie).
- Materiaal heeft ook waarde, dat betekent dat een nieuwe muur op een oude plaats niet hetzelfde is als een oude muur op een oude plaats.
- Nieuw aan te brengen onderdelen in moderne vorm of modern materiaal aanbrengen, zodat duidelijk zichtbaar is dat het een toevoeging is (en dus niet historiserend aanbrengen of reconstructies maken).
- Gelaagdheid van de boerderij zichtbaar laten, evenals het verschil van woon- en werkgedeelte.
- Bouwhistorisch onderzoek met waardestelling uit laten voeren, documenteren van te slopen onderdelen.
- Behoud bijgebouwen en erfinrichting.
- Gebruik bestaande openingen voor daglichttoetreding of als toegang (kozijn achter het muurwerk en zo min mogelijk roeden), in het dak mogelijk dakvensters aanbrengen op een

manier dat de gesloten hoofdvorm niet wordt aangetast.

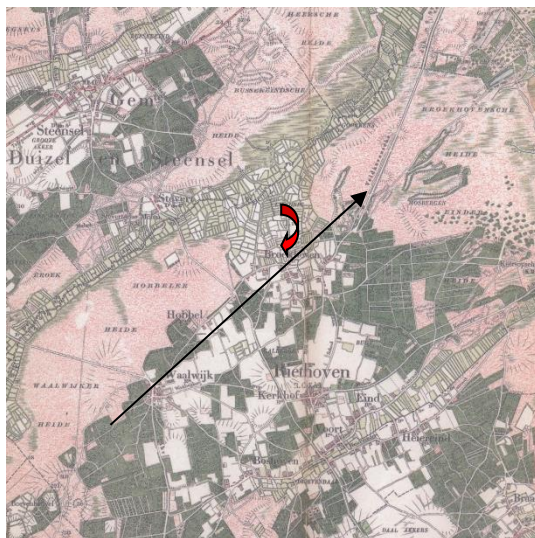
- Behoud interieuronderdelen (zowel in woon- als in werkgedeelte). Indien dit niet kan laat dan een verwijzing in het nieuwe interieur zien.
- Aftimmeringen en vloeren over of voor waardevolle onderdelen reversibel aanbrengen, zodat de waardevolle onderdelen behouden kunnen blijven en in een later stadium weer te voorschijn kunnen komen.
- Structuur van de boerderij is ook waardevol.

5. Beschrijving historisch kaartmateriaal.

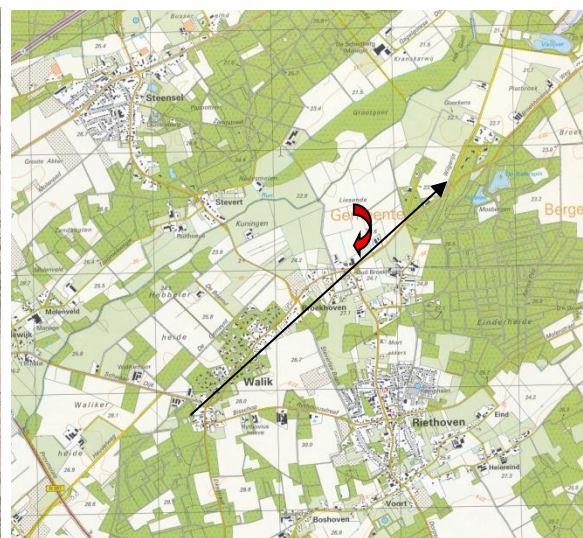
Hoewel de boerderij dateert uit negentiende eeuw is gezien de geomorfologische gegevens te verwachten dat er eerder in de directe nabijheid een boerderij gevestigd is geweest.

Naast de zorgvuldige afwegingen voor de vormgeving van de boerderij heeft ook de keuze van de locatie een zorgvuldige afweging gekend. Voor een effectieve bedrijfsvoering was het noodzakelijk dat water, hout, heide, akkergronden en beemden nabij gelegen waren. De boeren vestigden zich dan ook op de hoger gelegen dekzandruggen lang riviertjes en beken.

De naam 'Broekhoven' geeft aan dat er een nat gebied grensde aan de zandrug. Wanneer we het kaartmateriaal bestuderen is er een duidelijke structuur in het landschap herkenbaar. Deze structuur loopt van zuidwest naar noordoost. Het landschap wordt doorsneden door beken en kwelwaters welke die richting hebben.

Afb. 1. Topografische kaart ±1905

Afb. 2. Topografische kaart ±2005.

Op deze kaarten is de structuur (zwarte pijl) duidelijk herkenbaar. Op deze kaarten is de locatie van de boerderij met een gebogen rode pijl aangeduid. Op de kaart van 1905 is de stroomrug van de run herkenbaar door de kleinschalige verkaveling. Dat zijn de natte weigonden. Deze weidegronden worden omzoomd door de hoog gelegen heidegronden. (Hobbeler heide, Waalwijker heide, Broekhovense heide, Bussekeindse heide) Ten zuidoosten van Steensel is een gedeelte van die heide zoom ontgonnen en bestaat uit akkergronden. De Broekhovenseweg is op de overgang van de heidegronden en de bosrand gelegen. Boerderijen, woningen, kloosters etc. werden in de regel gesitueerd op overgangszones.

Daarom is werden de boerderijen in dit gebied op die overgang gesitueerd. Waar boerderijen gesticht werden ontstonden wegen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de Broekhovense weg dan ook net op die overgangszone ligt. De boerderij welke onderwerp van dit onderzoek is ligt langs deze weg. Bijzonder is dat deze noordelijk een stuk van de weg gesitueerd is. Daardoor is deze niet onbelangrijk, lager gelegen dan de weg.

Verder kan aan de hand van de kaart uit de topografische atlas vastgesteld worden, dat de toenmalige boerderij op een akkerbouw perceel lag. Bijna alle boerderijen op deze kaart zijn gelegen op percelen aangeduid met akkerbouw. Riethoven heeft van oorsprong een voor de agrarische bedrijven gunstige samenstelling van de bodem doordat zowel lage natte gronden voor weidegronden als hoger gelegen gebieden voor akkerbouw aanwezig zijn, naast heidegebieden en bossen. Ook water, een noodzaak voor het stichten van een boerderij, is in de nabijheid. Vanwege deze voorwaarden zijn in Riethoven de mogelijkheden aanwezig voor een vroege ontwikkeling van een landbouwgebied.

Wanneer we het verzamelblad van de gemeente Riethoven uit ± 1830 erbij nemen is duidelijk dat ook de grens van de gemeente de zuidwest- noordoost richting (de richting van de Run) volgt. Het minuutplan van ± 1830 toont bij deze omgeving een aantal bebouwde percelen. Uit een vergelijking blijkt, dat de gegevens op het minuutplan van omstreeks 1830 zeer veel overeenkomst hebben met de huidige situatie. Ook is duidelijk dat de bebouwing voornamelijk aan de zuidzijde van de weg ligt. Aan deze zijde is het maaiveld hoger gelegen. Deze woningen hebben dus veel minder last van optrekkend vocht of een natte kelder.

De onderhavige boerderij ligt in het lager natte gedeelte. Mogelijk heeft de keuze van deze plaats te maken met eigendommen die veel vroeger zijn verworven dan de ouderdom van de huidige boerderij. De boerderij ligt immers in een van oorsprong heide gebied.

Afb. 3 Verzamelblad ± 1830 gemeente Riethoven.

Afb. 4 Detail Verzamelblad ± 1830 .

Afb. 5 Detail Minuutplan 1831-1850 (pijl wijst boerderij aan).

Aan de hand van de kaarten weten we met zekerheid dat de huidige boerderij dus voor 1850 gebouwd zijn. Maar het eigendom van de grond kan veel eerder verworven zijn.

6. De boerderij, algemeen.

De huidige boerderij is in het begin van de negentiende eeuw gebouwd. In de loop der geschiedenis hebben vele aanpassingen en verbouwingen het oorspronkelijke beeld gewijzigd.

Een boerderij is een bedrijf, en zoals ieder ander bedrijf is ook het agrarische bedrijf continu onderhevig aan marktwerkingen. Was het in de jaren vijftig van de vorige eeuw nog mogelijk om een gemengd bedrijf uit te oefenen op tien ha. grond met tien koeien, in de jaren zestig wordt het noodzakelijk een drievoudige veestapel te hebben. Dat betekent niet alleen dat de stal geleidelijk aan drie keer zo groot moest worden, maar dat ook de bijgebouwen en het grondoppervlak moesten meegroeien. Daarnaast groeide de noodzaak om steeds efficiënter te werken. Tal van maatregelen met betrekking tot productie, grondstoffen, milieu en administratie hebben hun invloed op de boerderijen en bijgebouwen uitgeoefend.

Deze invloeden zijn niet aan deze boerderij voorbij gegaan, maar hebben hun sporen nagelaten. Naast het bedrijfsgedeelte is in een traditionele boerderij in Brabant ook de woning

ondergebracht. En net zoals het agrarische bedrijf zich in de loop der geschiedenis heeft gewijzigd, zo heeft ook de woning en het bewonen zich aan nieuwe wensen aangepast.

Van de Brabantse boerderij kan niet verwacht worden dat deze gebleven is, zoals die ruim een eeuw geleden gebouwd is. Ook kan niet verwacht worden, dat deze in de komende tijd zal blijven zoals die nu is. Wel kan en mag verwacht worden dat er op een zorgvuldige manier gekeken wordt naar alle cultuurhistorische waarden en betekenissen die de boerderij nu en in de toekomst kan hebben.

Deze boerderij is, zoals vele boerderijen op de Brabantse zandgronden gebouwd voor een gemengde bedrijfsvoering. Het is een langgevelboerderij met baksteen gevels en een zadeldak gedekt met riet, waarbij de het onderste gedeelte van het dak met gesmoorde Muldenpannen gedekt is. Boven het woongedeelte is het dak voorzien van een wolfseind. Tegen de eindgevel is in de tweede helft van de vorige eeuw een tweede woning gerealiseerd.

In oorsprong was de indeling van de boerderij rond het jaar 1800 als volgt; volgend op het woongedeelte sluit de koeienstal aan, daarnaast is de deel en de tasruimte. De koeienstal is op zandgronden uitgevoerd als potstal. Sporen van deze potstal zijn nog aanwezig in de vorm van (scharnier)duimen in de langsgevel waaraan de potstaldeuren aan draaiden. De bestaande aanbouw is een recente vervanging van een eerdere aanbouw.

De bijruimten fungeerden om enige landbouw te bedrijven en het veeteeltbedrijf te ondersteunen. Rond 1800 zijn dat in de regel een secreteet en vaak een kleine varkensstal.

6.1. De zuid- of voorgevel

Oorspronkelijke delen van de boerderij zijn nog duidelijk herkenbaar. De zuidgevel heeft nog de meeste herkenbare elementen. Deze gevel is opgedeeld in meerdere fasen. Het woongedeelte is nog grotendeels oorspronkelijke en gemetseld met een handmatig vervaardigde vormbaksteen in een bruinrode kleur. Dit gedeelte is gemetseld in kruisverband met een kalkmortel en is platvol gevoegd.

Afb. 6. Zuidgevel woongedeelte en mestdeur grupstal.

Het gedeelte waar oorspronkelijk de potstal met de potstaldeuren is gewijzigd. Hier heeft men de deuropeningen van dichtgemetseld. Hierin is een betonnen stalraam opgenomen. Te gelijk hiermee, heeft men een mestdeur in het gesloten geveldeel links naast het dichtgemetselde gedeelte gemaakt. Die deur is voorzien van een segmentboog als overspanning. Deze wijzigingen hebben zich voltrokken toen men de potstal veranderd heeft in een grupstal.

Afb.7. Zuidgevel stalgedeelte met mestdeur en dichtgemetselde deuropening van de voormalige potstal.

De 'deel' met de grote deeldeuren zijn rechts naast de koeienstal gelegen. Aansluitend aan de deel is de gesloten tasruimte. De tasruimte is in de gevel herkenbaar aan het metselwerk dat uitgevoerd is in strakke machinale rode Belgische baksteen. Deze baksteen werd in het grensgebied vaak rond de vorige eeuwwisseling toegepast. Omdat deze sterk afwijkt van de overige oude baksteen is het vrijwel zeker dat het een vervanging is van een vroeger houten. Verder heeft de dubbele deur een rechte bovendorpel. Iets wat een duidelijke aanwijzing is dat er voorheen geen metselwerk maar een houten gevel stond. Kennelijk was de boer die de boerderij stichtte niet onbemiddeld omdat deze de wagenloods binnen de bouwmasa van de boerderij had opgenomen. Bij veel andere boerderijen die vaak kleiner zijn, heeft men de wagenloods ondergebracht onder een afdak tegen de eindgevel.

Afb. 8. Zuidgevel deel, tasruimte en wagenloods met lage deuren.

Tegen de eindgevel is een uitbreiding te zien welke in de tweede helft van de vorige eeuw gebouwd is. Hierin is een tweede woning gerealiseerd. Het metselwerk bestaat uit machinale vormbakstenen die in wild verband gemetseld zijn. Deze tweede woning is vrij sober ingericht en bevat slechts een smalle kleine keuken, een woonkamer en een slaapkamer. Het toilet is in de voormalige paardenstal ondergebracht.

Afb. 9. Zuidgevel aangebouwd woongedeelte.

Het beeld van de aangebouwde tweede woning wegdenkend, verschaft nog niet het beeld van de oorspronkelijke boerderij. De eindgevel die nu recht tot de nok is opgetrokken was oorspronkelijk veel lager en het dak was beëindigd met een dakschild. In het veel lagere geheel gesloten geveldeel was een uilengat opgenomen.

Afb. 10. Oorspronkelijke eindgevel binnen de groene pijl geeft de hoogte aan van het eindschild de gele het uilengat. (De deuropening is bij de bouw van de tweede woning gemaakt).

6.2. West- of kopgevel.

De kopgevel of westelijke gevel is de oorspronkelijke woonhuisgevel. Ook deze gevel is in de loop der tijd aangepast. Niet alleen zijn ook hier de ramen, evenals alle andere ramen in de loop der tijd vervangen. Ook is de gevel net onder het opkamerraam geheel opnieuw opgemetseld. Dit is herkenbaar aan het halfsteens metselverband. Men heeft wel dezelfde baksteen toegepast als de bestaande. Mogelijk is de gevel als gevolg van een calamiteit omver geslagen. Bij het hermettelen heeft men niet meer de traditionele vlechting toegepast.

Afb. 11. Westgevel (kopgevel) woongedeelte.

Ook de kopgevel was aanvankelijk niet zo hoog als thans, al is het verschil niet groot. Op enig moment in de geschiedenis toen men het riet moest vervangen heeft men besloten om het onderste gedeelte van het dak van pannen te voorzien. Voor deze wijziging was het noodzakelijk dat de gevel iets hoger werd opgetrokken. Dat is niet erg duidelijk herkenbaar uitgevoerd. Zij het dat de gebruikelijke vlechting ontbreekt. Bij die gelegenheid heeft men ook de lange gevels iets (drie lagen) hoger moeten metselen. Dit zorgde ervoor dat de pannen over de gevel gingen uitsteken, de vervanging van de oorspronkelijke rieten knelrollen of houten knelplank onder het riet bij langshevels. Dat bij deze metselactiviteit geen architect betrokken was is aan de opbouw van de z.g. muizentand te zien. Gebruikelijk is dat de recht opgaande gevel eerst eindigt tegen een gering uitkragende strekkenlaag. Boven deze uitkraging begint de feitelijke muizentand.

Afb.12. Hoek dak-zuidgevel woongedeelte (herkenbaar de overgang gevel muizentand) .

Meer recentelijk zijn de oude holle pannen vervangen door gesmoorde Muldenpannen. Bij die gelegenheid zijn de hoger opgetrokken geveldelen weer iets verlaagd omdat men de Muldenpannen over de gevel gelegd. Ook zijn twee lagen van de muizentand opbouw opnieuw vast gemetseld.

6.3. De noord- of achtergevel.

De noordgevel heeft evenals de zuid- en westgevel veel wijzigingen ondergaan. De eerdere aanbouw is in de loop der tijd herbouwd. Verder is tegen de achtergevel een vrij lange varkensstal gebouwd. De aanbouw is ooit in het laatste kwart van de vorige eeuw vervangen. Tegen de achtergevel is vanaf de deel naar de oorspronkelijke eindgevel een varkensstal gebouwd. Deze stal is in kalkzandsteen uitgevoerd. Tussen de aanbouw en varkensstal is het dak in de vorm van een afdak doorgetrokken. Alle aangebouwde delen zijn m.u.v. de varkensstal voorzien van gesmoorde Muldenpannen.

Afb.13. Noordgevel .

De noordgevel onder het afdak is gemetseld in wild verband en is derhalve een meer recentelijk vervangende gevel.

Afb.14. Noordgevel onder afdak .

Het woongedeelte heeft in deze gevel een kelderraam voorzien van diefijzers. Vervolgens een woonhuisraam dat de woonkeuken voorziet van daglicht. De aanbouw bevat de buitendeur voor het portaaltje naar het woongedeelte. In de noordgevel van de aanbouw is een klein raam opgenomen. Onder het afdak is een betonnen stalraam en de (tegen)deur van de 'deel' opgenomen. Het dorsen wat in de deel geschiedde was stoffig werk en om het gemakkelijke te kunnen uitvoeren werd naast het openzetten van de dubbele deur in de (zuidgevel) ook altijd een mogelijkheid in de 'deel' gemaakt om verse lucht aan te voeren door middel van een deur die tegenover de dubbel deuren was aangebracht.

Tegen deze gevel is in de tweede helft van de twintigste eeuw aansluitend de varkensstal gebouwd. De Noordgevel kent in de varkensstal een klein houten raam. Ter plaatse van de paardenstal is een deur in de gevel opgenomen. Tegen het deurkozijn is een klein houten raam bevestigd. Hierdoor is een enigszins afwijkend, 'half' melkmeisje gecreeerd.

Afb.15. Deur en raam naar paardenstal.

16. Detail kozijn naar paardenstal.

Verder is het kozijn van deur naar de paardenstal voorzien van een ingelaten velgkant. Dat wijst erop dat het kozijn minder oud is dan de boerderij. Waarschijnlijk was ook vanaf de 'deel' deze gevel opgebouwd als een houten gevel. En heeft de versterking hier later plaats gevonden dan de zuidgevel. De gevel is in kruisverband gemetseld met baksteen die nagenoeg gelijk is aan de baksteen van het woongedeelte.

De varkensstal kent de meest eenvoudige bouwconstructie

Afb. 17. en 18. De aangebouwde varkensstal.

De gevels zijn in kruisverband gemetseld en in kalkzandsteen uitgevoerd. Het flauw hellend lessenaarsdak is voorzien van asbest golfplaten. De lange, lage gevel is voorzien van vier mestdeurtjes. De beide zijgevels hebben ieder één betonnen stalraam. Het zijgeveltje aan de westzijde is naast het raam ook voorzien van een deur, die de voergang van buitenaf (onder het afdak) toegankelijk maakt.

De woning die tegen de eindgevel van de boerderij gebouwd is heeft in de noordgevel de buitendeur. Het metselwerk van deze woning is uitgevoerd in wild verband.

Afb. 19. De aangebouwde tweede woning.

6.4. Oost- of eindgevel

De oostgevel is de gevel van een nieuw aangebouwde woning. In deze gevel bevinden zich in op de begane grond twee grote en een klein raam. Op de verdieping zijn twee kleine ramen opgenomen.

Afb.20. De aangebouwde tweede woning.

7. Nader beschrijving indeling woongedeelte.

7.1. Woonkeuken.

De voordeur in de zuidgevel geeft toegang tot de boerderij brede woonkeuken. De woonkeuken staat in open verbinding met de “voorkamer”. Aan de noordzijde van de woonkeuken is naast het raam ook een deur naar het portaaltje vanwaar men naar buiten, of naar het toilet kan. De vloer in de woonkeuken, voorkamer en het portaaltje is met geglazuurde blauwe ceramische tegels belegd.

De wanden van de woonkeuken en voorkamer zijn grotendeels uitgevoerd in schoon metselwerk met een licht genuanceerde handvorm baksteen. De plafonds zijn met schrootjes betimmerd. Tegen de wand die de scheiding met de stal vormt is in de tweede helft van de twintigste eeuw een keukenblok geplaatst. De wand tussen het roestvrij stalen aanrechtblad en de bovenkastjes is met licht gekleurde geglazuurde ceramisch tegels betegeld. Dezelfde tegels zijn ook tegen de noordwand aangebracht.

De woonkeuken heeft nog een oorspronkelijke grote schouw die geheel weggewerkt is door er twee kasten van te maken achter de nieuwe gemetselde wand waarin opgenomen de twee (kast)deuren. Aan de noordzijde is tussen de schouw en buitengevel nog de toegang tot de opkamer en kelder.

Alle deuren in genoemde ruimten zijn blanken mahoniehouten triplex deuren.

Afb.21. Woonkeuken met kastdeuren (schouw).

Afb.22. Woonkeuken, aanrecht en portaal.

7.2. De kelder.

De kelder is erg ondiep maar droog. Een onderzoek naar de waterstanden ging vooraf aan het bouwen van een kelder. Omdat het vroeger niet mogelijk een waterdichte kelder te bouwen, was het noodzakelijk er voor te zorgen dat een keldervloer boven de hoogste waterstand kwam te liggen. De vloer is evenwel met een cementgebonden mortel over de tegels afgewerkt.

Afb.23. Kelder rechts raam met diefijzers.

Afb.24. Toegang tot kelder en opkamer (en zolder).

7.3. De opkamer.

De opkamer boven de kelder gelegen heeft een houten vloer en de wanden zijn gepleisterd en met behangpapier afgewerkt. Op de vloer ligt vloerbedekking. Een klein raam in de westgevel voorziet deze kamer van daglicht.

Afb.25. Opkamer.

De opkamer vloer ligt vier treden boven de keukenvloer, deze treden vormen een half kwart om vervolgens met een driehoekig plateau over te gaan in een rechte steektrap naar de verdieping. Vanuit het plateau kan men rechtdoor de opkamer betreden.

7.4. Woonkamer.

De woonkamer heeft evenals de woonkeuken een vloer van blauw geglaazuurde ceramische vloertegels.

Afb.26. Opkamer.

De wanden van deze kamer zijn evenals de woonkeuken uitgevoerd in schoon metselwerk, in halfsteens verband. Het metselwerk is opgetrokken met een licht gekleurde okerrode machinale handvorm baksteen. In tegen de wand welke de scheiding met de keuken vormt, is ter plaatse waar de oorspronkelijke schouw is, aan de kamerzijde een “eigentijdse” interpretatie van een schouwkje gemaakt. Het schouwkje is op een vrij ondiepe sokkel geplaatst die met bruinachtige geglazuurde tegels is belegd. Op deze tegels zijn links en rechts houten stijltjes geplaatst die een schouwbalk en stijltjes zijn slecht aan de aansluitende achterkant gevakt en voor het overige slechts van de schors ontdaan en transparant bruin gelakt. De achterwand tussen de stijltjes is rondom betegeld met namaak “Delfts-blauwe tegeltjes”.

Naast de voordeur is in de woonkeuken de meterkast gemetseld welke toegankelijk is vanuit de woonkamer. Deze meterkast is voorzien van een vlakke mahonie triplexdeur.

7.5. Verdieping.

De trap naar de verdieping gaat over in een smalle gang. De gang wordt gevormd door de tot het plafond doorgetrokken betimmering. De betimmering is afgewerkt met geschilderd plaatmateriaal vermoedelijk hardboard.

Aan de westkant van de gang is de slaapkamer welke een raam heeft. De hoogte van de gang en kamers is beperkt. De slaapkamer aan de linkerzijde van de gang krijgt het daglicht via twee dakvensters. De slaapkamers wanden van de slaapkamers zijn grotendeels evenals die van de gang vervaardigd van hardboard tegen een houten structuur.

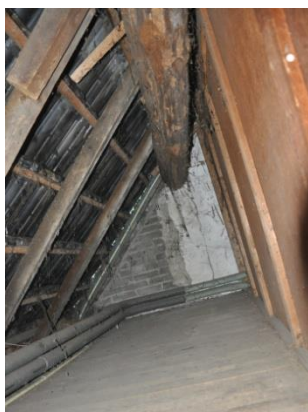

Afb.27. Gang op verdieping.

Afb.28. Slaapkamer.

Middels een klein deurtje in de eindwand is een blik mogelijk op de zolderruimte die in het schuine deel buiten de slaapkamer valt.

Afb.29en 30. Ruimte naast slaapkamer

Afb. 31. Rookkanaal tussen gang en slaapkamer

De ruimte naast de slaapkamers is zeer beperkt van hoogte. Via een deurtje is ook de zijkant van het rookkanaal zichtbaar. Dit taps toelopende rookkanaal is al heel vroeg in de geschiedenis van de boerderij herbouwd. Voor de herbouw is gebruik gemaakt van baksteen die deels brandsporen bevat, gemetseld is met een kalkmortel. De schuine wanden zijn bolvormig gemetseld om inklappen te voorkomen.

8. De indeling en beschrijving van het bedrijfsgedeelte van de boerderij

8.1. De koeienstal

Aansluitend aan het woongedeelte is een koeienstal. Op zandgronden stonden in de negentiende eeuw de koeien in een potstal. Deze stal sloot aan op de dichtgemetseld dubbel deur. Daarvan uitgaand was er ruimte voor een voergang tussen de koeienstal en het woongedeelte.

De zolder boven de stal ligt vrij laag en rust op de moerbalken die in de beide gevels rusten. Een wand die de koeienstal van de deel scheidt, vormt de verdere omsluiting van de stal. De

zolder vloer bestaat uit slieten die op de beide moerbalken en wanden rusten. Over de slieten is een spreidsel van takken .

Afb. 32. Stalrepels en moerbalk met slieten zoldering Afb. 33. Recentelijk van stal afgescheiden berging.

Omdat een verbeterde hygiëne in het begin vroeg om de potstal te verbouwen tot een grupstal is deze wijziging uitgevoerd. In het eerste kwart van de twintigste eeuw werd namelijk door de overheid, standsorganisaties en melkfabrieken gewezen op de slechte hygiënische toestanden in potstallen. Er werd nadrukkelijk gewezen op de noodzaak om geen potstallen meer te bouwen en de bestaande potstallen te vervangen door grup of groepstallen.

Maar ook de veranderende marktwerking en economie vroeg om meer koeien te houden, is die aanvankelijke grupstal gewijzigd waarbij de gehele staloppervlakte werd volgebouwd met standplaatsen voor koeien. Toen verder in de tijd, ook dat niet voldoende bleek werd zoals dat ook bij veel andere boerderijen gebeurde, ook de tasruimte ingericht als koeienstal. De inrichting van die laatste stalruimte werd voorzien van een roosterstrook waar mest en gier wordt afgevoerd.

Afb. 34. Koeienstal met roosters in voormalige tasruimte.

De tasruimte die oorspronkelijk tot de nok toe, gebruikt werd voor het tasten van hooi en veldvruchten. Had in het midden van de vorige eeuw zijn functie verloren omdat de veldvruchten op de akker met een combine gemaaid en gedorst werden. Het stro werd in pakken geperst, waardoor men met veel minder tasruimte kon volstaan.

Het melken gebeurde inmiddels ook met behulp van een melkmachine. Een deel van de installatie is nog aanwezig.

8.2. De deel.

De deel is de ruimte waar het oorspronkelijke karakter goed behouden is gebleven. De deel, din en den, zijn aanduidingen voor de ruimte waar in de winter gedorst werd. Het is niet anders dan een zone in de boerderij waar in het najaar grote hoog opgeladen wagens met veldvruchten de boerderij in werden gereden en zijdelings in de tasruimte werden opgeslagen. Vanwege het stof was in de regel in de achtergevel een deur in de buitengevel opgenomen.

Afb. 35. Deel met deur en klein raam. Afb. 36. Deel met dubbele deur voor aanvoer van veldvruchten.

Wanneer in de winter alle vruchten binnen opgetast waren, en er op de akker geen werk meer was, kon de boer zijn graan dorsen. Op de vloer van de deel werden de strohalmen met aren gespreid en met vlegels werd het graan er uit geslagen.

Hiervoor was het noodzakelijk dat de vloer hard en schoon was. Leem was het materiaal waarmee deze vloer was afgewerkt.

8.3. De wagenstalling.

De wagenstalling is de ruimte in de boerderij waar de wagen en gereedschappen werden ondergebracht. Omdat deze ruimte slechts een beperkte hoogte vereiste kon ook deze ruimte voorzien worden van een zolder waarboven de ruimte gebruikt kon worden voor de opslag van hooi en veldvruchten. De wagenloods heeft twee rechte deuren.

Omdat de potstal deuropening een korfboog of een ellipsboog als overspanning had, mag verwacht worden dat dezelfde overspanning ook zou zijn toegepast bij een gemetselde gevel.

Afb. 37. Wagenlood met enkele slieten.

Afb. 38. Wagenloods met rechte deuren.

Omdat de gevel vanaf de dubbele deeldeuren gemetseld is met de van het overige metselwerk afwijkende Belgische baksteen, mag worden verondersteld dat hier eerder een houten gevel was.

8.4 Paardenstal.

Omdat de wagenloods minder diep is als de breedte van de boerderij is, is de paardenstal tussen de wagenloods en de noordelijke buitengevel geplaatst. Paarden werden in Noord-Brabant zo ver mogelijk van het woongedeelte vandaan gestald, omdat deze met hun hoeven veel geluidsoverlast kunnen maken. Elders bij geheel stenen boerderijen zien we soms dat de paarden het meest kostbaar bezit waren en daarom juist dicht bij het woongedeelte werden gestald.

Afb. 39. Paardenstal met deur naar wagenloods.

Afb. 40. Toilet tweede woning in paardenstal.

De paardenstal heeft laag boven de vloer een mestdeurtje in de buitengevel, evenals de deur die toegang tot deze stal geeft. De buitengevel aan de noordzijde heeft

Afb. 41. Paardenstal met mestluik(links toiletdeur.

Afb. 42. Mestluik paardenstal In (buitengevel).

Omdat de paardenstal in de tweede helft van de twintigste eeuw buiten gebruik kwam is hierin het toilet gemaakt voor de tweede woning. Tevens fungeerde de stal toen als berging voor de tweede woning.

9.0. De zolders boven de bedrijfsruimte.

Boven de koeienstal was een zolderruimte gevormd door een vloer van slieten en takken waar oorspronkelijk nog een spreidseel van stro op gelegen heeft. Thans is er een laag zwart landbouwplastic over gelegd. Deze zolder is gescheiden van de woonhuiszolder door een tot het dak opgemetselde wand. Deze wand is meer recentelijk aangebracht omdat deze opgetrokken is met kalkzandsteen in wild verband.

Afb. 43.zolder boven wagenloods en koeienstal (kalkzandsteen wand zichtbaar).

De zolderruimten zijn vanwege houtaantasting niet meer beloopbaar. De zolder boven de wagenloods heeft een zelfde samenstelling gehad. Hier zijn echter slieten en takken verwijderd en resteert slechts een beperkt aantal slieten.

De totale opslagruimte op de zolders van een gemengd bedrijf zoals hier de situatie is, blijkt in de regel ruim voldoende voor het aantal koeien dat een boer bezat. Vanaf het gebruik van geperste stropakken was er ruimte over. Ook werd het voedsel voor koeien in de loop der tijd gewijzigd. Tot in het begin van de twintigste eeuw werden de koeien nog gevoederd met verwarmd voer, bestaande uit stukjes knollen, spurrie, en groente resten. Daarnaast vormde hooi de hoofdschotel. In het midden van de twintigste eeuw werd het verwarmen van voer afgeschaft. Naast hooi, ingekuild gras, stukjes knollen en werden voederbieten gevoerd. Ook werden veekoeken en meel gevoerd. Verder werden zoutblokken in de wei gehangen, om het gras beter te kunnen verwerken. Voederbieten en knollen werden met behulp van een bietensnijmachine in kleine stukjes gesneden.

9.1. De dakconstructie.

De dakconstructie van de boerderij bestaat uit moerbalken die de beide langsegevels met elkaar op zolderhoogte verbinden. Enkele van deze moerbalken worden door wanden ondersteund. Dat gebeurt door de gevel tussen woonkamer en schouw, woonkeuken en koeien stal, de wand tussen de koeienstal en deel, en vervolgens de wand tussen de wagenloods en tasruimte. De zwaarte van deze moerbalken is afgestemd op de wetenschap dat juist deze balken ondersteund worden. Hier fungeren de moerbalken voornamelijk als trekbalen voor de schaarspanten.

Op deze moerbalken zijn schaarspanten geplaatst. Deze schaarspanten zijn van rondhout vervaardigd. De spantbenen staan vrij ruim binnen het dakvlak. Ter plaatse van de hoogst geplaatste gordingen zijn de spantbenen met een trekplaat verbonden. Ook deze trekplaat is rondhout. De trekplaat steekt aan beide zijde ruim buiten de spantbenen en dragen de bovenste gording. De lager geplaatste gordingen rusten op een hulpconstructie die aan de spantbenen bevestigd is.

Afb. 44.dakconstructie met schaarspanten.

*Afb. 45 Hulpconstructie aan
spantbeen t.b.v. onderste gording*

Over de rondhout gordingen zijn sporen van muurplaat tot nok aangebracht. Op de sporen zijn beneden panlatten en boven rietlatten aangebracht. Het dak is niet geïsoleerd, het riet zorgt wel voor isolatie. De verbindingen van de divers onderdelen is deels met pen en gat, deels met een overkeping aangevuld met mechanische middelen zoals metalen strippen, bouten, nagels en spijkers.

10.0. De tweede woning

In de tweede helft van de twintigste eeuw is een tweede woning tegen de eindgevel (oostgevel) gebouwd. Hierbij heeft men het doorsnede profiel van de bestaande boerderij verder doorgetrokken. Deze woning heeft slechts één buitendeur. En drie binnen binnenruimten, t.w. een smalle keuken, een woonkamer en een slaapkamer. Alle drie ruimten zijn naast elkaar gelegen in de breedte van de woning (boerderij).

10.1. De keuken.

De keuken is aan de noordzijde gelegen. Hierin is een klein keukenblok met een granito aanrecht geplaatst. Deze keuken is te smal om een tafel in te plaatsen.

Afb. 46 en 47. Keuken aangebouwde woning.

Verder zijn enkele muurkastjes in deze keuken opgehangen. De wanden zijn met stucwerk afgewerkt. Het plafond is met zachtboard afgewerkt. De vloer is een glad afgewerkte betonvloer. Er is één smal raam dat de keuken van daglicht voorziet.

10.2. De woonkamer.

In de woonkamer is de betonvloer afgewerkt met vast vloerbedekking. De wanden zijn gestuukt en behangen. Deze kamer heeft een bijna kamer breed raam. Het raam is opgedeeld zoals dat in de jaren zeventig populair was, met een asymmetrisch geplaatste tussenstijl. De

smalle strook was voorzien van een kalf waarboven een klepraam en onder het kalf een draairaam.

Het plafond was evenals in de keuken en de nog te beschrijven slaapkamer voorzien van een zachtboard afwerking. Rechts in de hoek met de buitengevel is een schouwte geplaatst. Hier kon men een kachel plaatsen.

Afb. 48 en 49. woonkamer aangebouwde woning.

10.3. De slaapkamer.

De slaapkamer is op een zelfde wijze afgewerkt als de woonkamer. Deze kamer is smaller dan de woonkamer.

Afb. 50. slaapkamer aangebouwde woning.

De slaapkamer heeft een betonvloer afgewerkt met vloerbedekking. De wanden zijn gestuukt en behangen. Het raam is het spiegelbeeld van het woonkamerraam. Het plafond is met zachtboard afgewerkt.

De keuken, woonkamer en slaapkamer zijn met elkaar verbonden door vlakke hardboard deuren welke geheel tegen de wand van de boerderij gelegen zijn.

De ruimte boven deze aangebouwde woning is enkel als zolderruimte in gebruik geweest. Deze ruimte is enkel toegankelijk met een ladder en een doorgang die in de eindgevel gemaakt is.

Op deze zolder zijn slechts twee kleine ramen. De vloer is voorzien van een oud tapijt (vermoedelijk tegen de koude)

Afb. 51. dakconstructie met schaarspanten.

Afb. 52. Hulpconstructie aan

Het binnen spouwblad en rookkanaal van deze aangebouwde woning is opgetrokken met kalkzandsteen.

Het dak is niet geïsoleerd. Het bestaat uit de muurplaat, nok en vier gordingen die in het verlengde van de boerderij lopen. Over de gordingen lopen vanaf de muurplaat tot de nok de sporen. Panlatten dragen de donker gesmoorde Mulden pannen.

11. Aanbouw tegen noordgevel.

Vervanging aangebouwde aanbouw tegen noordgevel is meer recentelijk aangepast. Het is zeer waarschijnlijk dat de boerderij een grotere aanbouw bezat.

De woonkeuken (herd) bood de mogelijkheid tot koken. Iedere traditionele Brabantse boerderij daterend uit de bouwtijd had een spoelkeuken. Werkzaamheden waarbij water een rol van betekenis heeft, zoals het schoonmaken van het huisraad, het wassen van linnengoed, en het reinigen van emmers en schalen, melkbussen en teemsen, vond plaats in de spoelkeuken. De plaats van de spoelkeuken was aan die zijde van de boerderij waar ook de waterput was, meestal op het erf. Een plaats op het erf was praktisch, omdat ook het vee, op het erf of in de stallen, water kreeg.

De functie van spoelkeuken is in de loop der tijd vervallen. Een kleinere aanbouw volstond daarna.

Afb. 53. aanbouw exterieur.

Afb. 54 Aanbouw interieur.

De huidige aanbouw bevat een portaal en het toilet. Een andere belangrijke functie van de aanbouw is die van een indirecte entree tot de woning. Hierdoor wordt in het najaar en winter de temperatuur van de woonkeuken beter in de hand gehouden.

12. Waardering van de boerderij als geheel en onderdelen.

Veel wijzigingen hebben afbreuk gedaan aan het authentieke historische beeld, ook al werd een enkele keer beoogd een historisch beeld na te streven. Vervangingen, toevoegingen en aanpassingen hebben het oorspronkelijke beeld aangetast, maar ze zijn ook een gematerialiseerd beeld van het omgaan met een boerderij door de loop der geschiedenis.

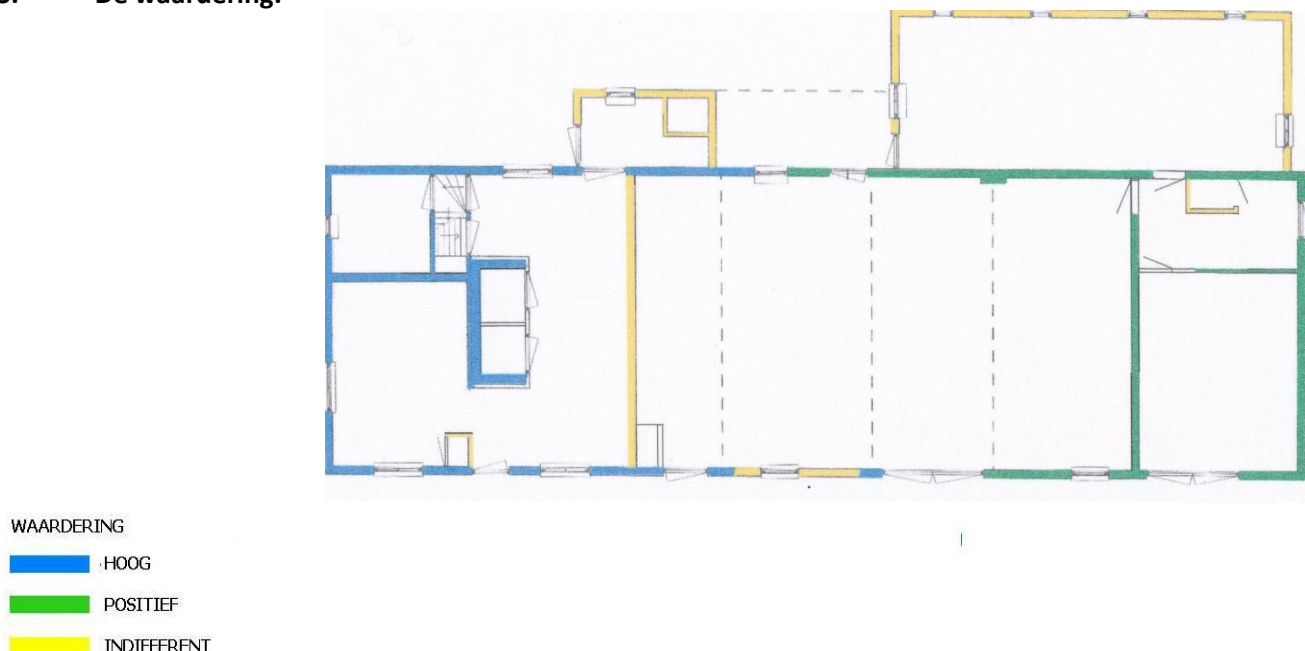
Zo zijn de aanbouwen tegen de achtergevel een toevoeging die de oorspronkelijk achtergevel grotendeels aan het zicht onttrekken. Maar ze geven het beeld van een ontwikkeling weer welke van groot belang was, en welke bij zeer veel Brabantse langgevelboerderijen aangetroffen wordt. Bij het beoordelen van de elementen is dus niet alleen het oorspronkelijke van belang, maar ook zaken welke een typische ontwikkeling weergeven.

Voor de toekomst van deze boerderij is het van belang die elementen aan te wijzen, die grote cultuurhistorische waarde hebben en welke minder belangrijk zijn.

De boerderij als geheel is in cultuurhistorisch opzicht zeker als waardevol te beschouwen.

Daarnaast wil ik in dit rapport ook aanwijzingen geven hoe het historische beeld, de cultuurhistorische waarde en de constructie verantwoord verbeterd kan worden.

13. De waardering.

Afb. 55. Waardering in kleur.

BETEKENIS KLEURCODE.

Blauw, van hoge waarde wil zeggen, handhaving van de oorspronkelijke onderdelen.

Groen, positieve waardering wil zeggen het handhaven van de gevel maar deze kan aanpassingen ondergaan.

Geel, indifferent wil zeggen dit geveldeel kan desgewenst gehandhaafd, gewijzigd of zelfs verwijderd worden.

14. Zuid- of voorgevel.

De waardering van de zuidgevel is deels hoog, echter niet in het geheel van de onderdelen zoals deze thans aanwezig is. Daarom is deze niet volledig in één kleur gekleurd. De herkenbaarheid van de oorspronkelijke gevel kan verbeterd worden door de oorspronkelijke potstaldeuren aan de gehengduimen terug te brengen. Ook de plaats, grootte, vormgeving en detaillering van de andere gevelopeningen laat zich aan de hand van aanwezige gegevens reconstrueren. Het wijzigen van de rieten dakbedekking door een combinatie van riet en pannen zoals thans, is een verbetering waarbij het aanbrengen van een nieuwe goot wenselijk. Het vervangen van het geveldeel gemetseld met Belgische baksteen, eventueel door een houten wand is een vrije keuze.

15. De west- of kopgevel.

Deze gevel heeft in de loop der tijd enkele grote wijzigingen ondergaan. Met name de topgevel is ooit vervangen door metselwerk in halfsteens verband. Bij die vervanging zijn geen vlechtingen terug gekomen. Overwogen kan worden om dit gedeelte van de gevel opnieuw te metselen in kruisverband, maar evenzo goed zijn er argumenten aan te wijzen die het behoud van deze bouwphase onderbouwen (het is immers een beeld van de wijze van omgaan met een boerderij die slechts technisch goed moest zijn en waarbij vormgeving ondergeschikt was).

16. De noord- of achtergevel.

De noordgevel is deels hoog en deels positief gewaardeerd. Hoog omdat dit gedeelte nog authentiek is. Positief omdat het de plaats van de oorspronkelijke gevel markeert. De aanbouw en de varkensstal is indifferent gewaardeerd. De varkensstal is gebouwd met kalkzandsteen en is zo laag, dat er geen functioneel hergebruik in mogelijk is. Voorgesteld wordt om de fundering in het tuinontwerp in stand te houden indien dit mogelijk is. De aanbouw bij het woongedeelte is functioneel maar erg klein. Bovendien is deze niet authentiek. Behoud gaat in deze niet per se voor vervanging. De oorspronkelijke achtergevel onder het afdak is deels in wild verband en deels in halfsteens verband gemetseld. Derhalve is dit deel als indifferent gewaardeerd. Het gedeelte gelegen onder de aangebouwde varkensstal was aanvankelijk waarschijnlijk evenals de zuidgevel in hout uitgevoerd. Deze gevel aan de noordgevel is kennelijk eerder door baksteen vervangen. Dit gedeelte is immers in kruisverband gemetseld met een sterk op de westgevel gelijkende baksteen. Behoud van dit geveldeel is van belang. Gevelopeningen kunnen desgewenst gewijzigd worden.

17. De oost- of eindgevel

Van het restant van de oorspronkelijke achtergevel is het oorspronkelijke uilengat aanwezig. De verbindingen (begane grond en zolder) van de boerderij met de tweede woning zijn een aantasting van deze gevel. Behoud van de gevel wordt hoog gewaardeerd. De twee openingen kunnen behouden worden. De huidige oostgevel wordt onder de kop de tweede woning behandeld.

18. De indeling.

De indeling van het interieur is, de schouw hoog gewaardeerd. Ook de opkamer en kelder zijn van grote waarde en hoog gewaardeerd.

De dwars op de boerderij gesitueerde wanden worden in deze situatie indifferent gewaardeerd.

De brandgevel die in de regel hoog gewaardeerd wordt is in deze boerderij indifferent gewaardeerd. De authentieke brandgevel is in de tweede helft van de twintigste eeuw gesloopt. Op de begane grond heeft men toen een scheidingswand gemetseld met porisostenen. Nadien heeft men deze gevel verder tot het dak opgemetseld met kalkzandstenen.

Afb. 56. Brandgevel(porisostenen).

Afb. 57. Brandgevel(kalkzandstenen).

Mogelijk is de vervanging het gevolg van ernstige ammoniak aantasting. De wand die de koeienstal van de deel scheid, is eveneens ernstig aangetast.

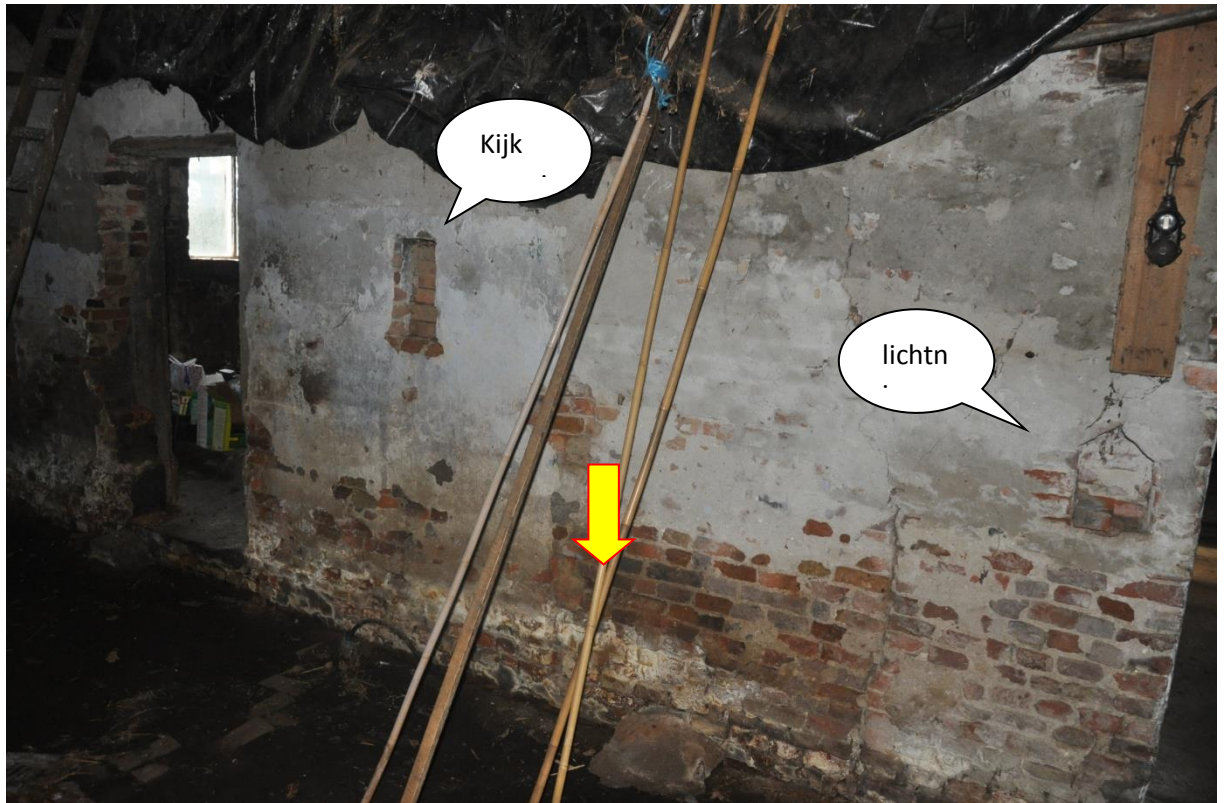

Afb. 58. Dwars geplaatste wand tussen koeienstal en deel.

Omdat deze wand ernstig door ammoniak aangetast is zal deze niet te handhaven zijn.

Vervangende wanden kunnen wanneer de positie van de wand door middel van een duidelijke restant aan beide zijden, herkenbaar is, ook qua positie verplaatst worden.

Als de herbouw van de wand op een ander plaatst gerealiseerd wordt is het wenselijk dat waarbij de nis waarin een lamp of kandelaar kon worden, gemaakt op een gelijke hoogte boven de vloer van belang . Ook de herbouw van de kijkopening is daarbij van belang.

Afb. 56. Dwars geplaatste wand koeienstal.(pijl geeft ammoniak aan)

19. De tweede woning.

De tweede woning is als indifferent gewaardeerd, omdat deze nog geen historische waarde vertegenwoordigd. Wanneer deze bouwmasa behouden wordt, kan worden overwogen om deze onder dezelfde dakbedekking onder te brengen als de boerderij.

20. Advies.

Hoewel een onderzoeksrapport geen advies dient te bevatten, heb ik de ervaring dat het geven van ook een kort advies nuttig kan zijn, en voeg dat daarom aan het rapport toe.

Op dit ogenblik is het nog een duidelijk herkenbare boerderij met een rijke geschiedenis van aanpassingen aan de telkens gewijzigde omstandigheden. Alles wat van deze boerderij

verwijderd of vervangen wordt, maakt de boerderij minder authentiek, minder boerderij en dus ook minder aantrekkelijk voor toekomstig kopers die een boerderij wensen. We kunnen ons sowieso niet verplaatsen in toekomstig gegadigden. Derhalve, in stand houden wat niet per se veranderd moet worden.

Geadviseerd wordt de

Met betrekking tot de boerderij als geheel kan gesteld worden, dat het denkbaar is een gedeeltelijke reconstructie van onderdelen na te streven, met name de oorspronkelijke schouw in de huidige woonkeuken, en de potstal-deuren met korfboog. Overwogen kan worden de oorspronkelijke houten wanden van de tasruimte te reconstrueren, daarbij heeft het de voorkeur deze voor de bestaande “Belgische gevel” aan te brengen. Achter een geopende potstal deuren kan een teruggeplaatste pui geplaatst worden.

De gedachte dat een monument “gaaf” zou moeten zijn, is niet vreemd. De Rijksdienst voor de Monumentenzorg heeft driekwart eeuw als een “kunstverzamelaar” een selectie gemaakt van de meest gave gebouwen en daar een bescherming op gelegd. Bij die collectie is de vraag niet opgekomen waarom beschermen we. Met de aandacht voor industriële gebouwen zoals Van Nelle te Rotterdam, ontdekte men dat we niet enkele beschermen om een interessante collectie te hebben, maar dat we breder en dieper moesten gaan denken over de samenstelling van het te beschermen van ons erfgoed.

Een van de redenen dat we monumenten beschermen is omdat de gebouwen ons iets vertellen over ons verleden. Omdat we aan die beschermde gebouwen conclusies gaan verbinden, moeten we met de instandhouding zorgvuldig te werk gaan.

Mensen ontleen een belangrijk deel van hun identiteit aan datgene wat hun gemaakt en gevormd heeft, en dat is het verleden.

Ir. W. Beelen.